

STRESZCZENIE

Ślady polskiej kultury tradycyjnej w regionie Nord-Pas-de-Calais

Praca podejmuje problematykę śladów polskiej kultury tradycyjnej wśród społeczności Polonii w regionie Nord-Pas-de-Calais, położonym w północnej Francji. Teren ten, począwszy od lat 20. XX wieku, historycznie zamieszkiwany jest pokoleniowo przez dużą zbiorowość polskich emigrantów, którzy przyjechali do Francji w poszukiwaniu pracy w kopalniach węgla kamiennego. Przez długie lata większość mieszkańców tego regionu stanowili Polacy, którzy przywieźli ze sobą swoją własną kulturę. Zważywszy na ich chłopskie pochodzenie, można określić tę kulturę mianem kultury wiejskiej. Tematem niniejszej pracy jest próba odnalezienia w regionie Nord-Pas-de-Calais śladów polskiej kultury tradycyjnej.

Praca składa się z dwóch części: teoretycznej i empirycznej. W części pierwszej przedstawiono literaturę przedmiotu, krytyczną analizę opartą na badaniach z zakresu etnografii, antropologii kultury i etnojęzykoznawstwa. Część empiryczna jest prezentacją wyników przeprowadzonego badania.

W dwóch pierwszych rozdziałach pracy ukazano specyfikę prowadzenia badań jakościowych, z uwzględnieniem głównych prądów naukowych na gruncie etnografii i antropologii kultury. Zaprezentowano również etnojęzykoznawczą koncepcję *językowych obrazów świata*, której założenia teoretyczne stały się podstawą prowadzonych badań dotyczących stanu kultury polskiej emigracji we Francji. Podkreślono osobliwy charakter kultury ustnej, w której należy doszukiwać się powtarzających się elementów kultury materialnej i niematerialnej. W pracy zaproponowano użycie archetypów związanych z kulturą i życiem człowieka w kręgu rodziny, społeczności, w której on funkcjonuje. Dokonano usystematyzowania pojęcia „kultury tradycyjnej”, wprowadzając rozróżnienie w stosunku do terminów takich jak „kultura ludowa” czy „folklor”. Sprecyzowano również sam termin „Polonia” w kontekście prowadzonych badań dotyczących poszukiwania śladów polskiej kultury tradycyjnej w regionie Nord-Pas-de-Calais.

W rozdziale trzecim przedstawiono metodologię badań, opierającą się na podejściu etnograficznym. Charakterystyczne dla prowadzonych działań badawczych jest zachowanie podmiotowej relacji pomiędzy badaczem a badanym. Wykorzystano także obserwację uczestniczącą, opierając się na wywiadzie rozumiejącym (Kaufmann) z siatką pytań i notatkami terenowymi. Wśród badanych wyodrębniono emigrantów z tzw. II fali emigracji, którzy przyjechali do Francji w latach 20-30. XX wieku, ale również osoby polskiego pochodzenia urodzone we Francji, będące potomkami wspomnianych emigrantów i nadal zamieszkujące dwa departamenty w północnej Francji: Nord i Pas-de-Calais.

Analiza materiału została podzielona na następujące bloki tematyczne: historia oraz okoliczności przyjazdu do Francji, charakterystyczne cechy języka polskiego używanego przez Polonię w Nord-Pas-de-Calais, organizacja społeczna oraz aktywność członków społeczności polonijnej w tym obszarze, obrzędowość (święta i tradycje, momenty przejścia: chrzest, wesele, pogrzeb; powiedzenia i przysłowia, wierzenia i przesady, medycyna ludowa, przedmioty). Zbadano również stan polskiej kultury opierając się na opinii

członków tej grupy oraz dokonano próby określenia tożsamości Polonii żyjącej w tym regionie.

W części empirycznej, stanowiącej czwarty rozdział dysertacji doktorskiej, w analizie zebranego materiału dostrzeżone zostały elementy polskiej kultury tradycyjnej, tak w warstwie materialnej jak i niematerialnej. Elementy archaiczne, które należą do wiejskiej kultury polskiej, widoczne są we wszystkich z proponowanych bloków tematycznych. Pamięć o przybyciu pierwszych emigrantów na terytorium Francji, ich organizacja życia rodzinnego i społecznego oraz cała polska obrzędowość widoczna jest w życiu i funkcjonowaniu kolejnych pokoleń Polonii w Nord-Pas-de-Calais. Elementami kultury, w których odnaleźć można najwięcej śladów polskiej kultury tradycyjnej jest język polski oraz kuchnia. Język polski nadal jest używany przez społeczność Polonii. Charakterystyczne elementy dialektów i gwar polskich sprawiają, że język ten można nazwać „etnolektem” – odmianą języka właściwą i charakterystyczną dla tego regionu. Drugim najbardziej widocznym elementem polskiej kultury jest kuchnia zachowująca sposób przygotowania potraw według polskich receptur tak podczas świąt jak i w dni powszednie. Analiza zebranego materiału pokazuje, że w warstwie obrzędowej dostrzec można całe bogactwo śladów polskiej kultury tradycyjnej, które zostały szczegółowo opisane w kolejnych sekcjach tego rozdziału. Istotnym podkreślenia jest fakt, że podtrzymywany w regionie Nord-Pas-de-Calais polski folklor, prezentujący w dużej mierze polską kulturę narodową, staje się zaadaptowaną formą polskiej kultury tradycyjnej w północnej Francji, ale również określa on kulturę całego regionu Nord-Pas-de-Calais. Elementy polskiej kultury tradycyjnej Polonii wpływają również na tożsamości jej członków, a podtrzymywanie form polskiej kultury nadaje sens i znaczenie ich życiu i obecności w regionie.

Do rozprawy dołączono oddzielnie zredagowany korpus, w którym zamieszczono transkrypcję przeprowadzonych rozmów z informatorami.